

ਨਿਰਮਲ, ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜਿਆ, ਪਾਦ ਪੀਠੀਕਾ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘਾਸਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

- (10) ਬਹੁਤੀ ਉਚੀ, ਰਤਨ ਜੜਤ, ਖੰਬੀਆਂ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾ ਛੋਟੇ ਬੜੇ ਝੰਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਇੰਦਰ ਧਵੱਜਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਚਲਦੀ ਹੈ ।
- (11) ਅਨੇਕਾਂ ਫੁਲਾਂ, ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਅਸ਼ੋਕ ਦਰਖਤ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਛਾਂ ਨਾਲ ਢਕਦਾ ਹੈ ।
- (12) ਸਰਦੀ ਵਿਚ ਸੂਰਜ 12 ਗੁਣਾ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਚਮਕਦਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- (13) ਜਿਥੇ ਭਗਵਾਨ ਵਿਰਾਜਦੇ ਹਨ ਉਹ ਭੂਮੀ ਟੋਏ ਟਿੱਬਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- (14) ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਕੰਡੇ ਪੁਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਅਪਣੇ ਤਿੱਖੇ ਮੂੰਹ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।
- (15) ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਰਦੀ ਵਿਚ ਮੌਸਮ ਗਰਮ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਠੰਡਾ ਤੇ ਸੁਹਾਵਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- (16) ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਭਗਵਾਨ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ ਉਥੋਂ ਚਹੁੰ ਪਾਸੇ ਯੋਜਨ ਤਕ ਗੰਦੇ ਪਦਾਰਥ ਅਪਣੇ ਆਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਠੰਡੀ ਹਵਾ ਚਲਦੀ ਹੈ ।
- (17) ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੇ ਚਹੁੰ ਪਾਸੇ ਇਕ ਯੋਜਨ ਸੁਗੰਧਿਤ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਧੂੜ ਦਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- (18) ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੇਵਤਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੁਲਾਂ ਦੀਆਂ ਡੰਡੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਉਪਰ ਨੂੰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
- (19) ਤੀਰਥੰਕਰ ਜਿਥੇ ਵਿਰਾਜਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਅਸ਼ੁਭ, ਭੈੜਾ, ਰੰਗ, ਰਸ, ਵਰਨ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- (20) ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਚੰਗੇ ਰੰਗ, ਰਸ, ਵਰਨ, ਸਪਰਸ਼ ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
- (21) ਤੀਰਥੰਕਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਚਹੁੰ ਪਾਸੇ ਇਕ ਯੋਜਨ ਤਕ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
- (22) ਤੀਰਥੰਕਰ ਅਰਧ ਮਗਧੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
- (23) ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼, ਮਨੁੱਖ, ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

- (24) ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਮਨੁਖ, ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਅਪਣੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵੈਰ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਬਿੱਲੀ, ਕੁੱਤਾ, ਸ਼ੇਰ, ਬਕਰੀ, ਚੂਹਾ, ਸੱਪ, ਨਿਉਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਰ ਬੈਠ ਕੇ ਸਭ ਰੁਚੀ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ।
- (25) ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਮਤਾਂ ਦੇ ਪਾਖੰਡੀ ਅਪਣਾ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।
- (26) ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਮਤਾਂ ਵਾਲੇ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਕ ਬੁਧੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- (27) ਚਹੁ ਪਾਸੇ 25 ਯੋਜਨ ਤਕ ਟਿਡੀਆਂ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ।
- (28) ਮਹਾਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਫੈਲਦੀ ।
- (29) ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਸੈਨਾ ਵਿਚ ਵਿਦਰੋਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
- (30) ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜੇਹੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਦੀ ।
- (31) ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।
- (32) ਇੱਠੀ ਘੱਟ ਵਾਰਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੈ ਜਾਵੇ ।
- (33) ਅਕਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ।
- (34) ਜਿਥੇ ਭਗਵਾਨ ਪਧਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਮਹਾਮਾਰੀ ਧਰਮ ਚੱਕਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ 35 ਗੁਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ—

- (1) ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- (2) ਇਕ-ਇਕ ਯੋਜਨ ਤਕ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- (3) ਇਸ ਵਿਚ ਓਏ, ਭੂੰ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ।
- (4) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਗਰਜ ਦੀ ਤਰਾਂ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- (5) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੁਫਾ ਜਾਂ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ।
- (6) ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਦਨ ਘੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿਕਨੇ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
- (7) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ 62 ਰਾਗ ਅਤੇ 30 ਰਾਗਣੀਆਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਰੋਤੇ ਝੂਮ ਉਠਦੇ ਹਨ ।
- (8) ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਘਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੀ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

- (9) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਇਕ ਦੂਸਰੀ ਨਾਲ ਟਕਰਾਵੇ ।
- (10) ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਨਾਂ ਰੁਕਾਵਟ ਤੋਂ ਚਲਦਾ ਹੈ ।
- (11) ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਪਸ਼ਟ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- (12) ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- (13) ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਰੋਤੇ ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ।
- (14) ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
- (15) ਤੀਰਥੰਕਰ ਅਰਥ ਭਰਪੂਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।
- (16) ਤੀਰਥੰਕਰ ਜੀਵ ਅਜੀਵ ਆਦਿ 9 ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਰ ਭਰਪੂਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
- (17) ਸੰਸਾਰਿਕ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
- (18) ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਬੱਚਾ ਵੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
- (19) ਤੀਰਥੰਕਰ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਪਣੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।
- (20) ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੁਧ ਤੇ ਮਿਸਰੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਮਿੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- (21) ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੁਪਤ ਭੇਦ ਵੀ ਤੀਰਥੰਕਰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।
- (22) ਤੀਰਥੰਕਰ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਪਰ ਸੱਚੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਜਰੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
- (23) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- (24) ਉਹ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਛਿੱਨ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।
- (25) ਉਹ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸੁਧ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
- (26) ਉਹ ਨਾ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਨਾ ਹੀ ਹੌਲੀ । ਸਗੋਂ ਦਰਮਿਆਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ।
- (27) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਲੋਕ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਹਿ ਉਠਦੇ ਹਨ ।
- (28) ਉਹ ਭਾਸ਼ਨ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੇ

ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਜਿਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

- (29) ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਵਿਚਕਾਰ ਉਹ ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।
- (30) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਸ਼ੱਕ ਬਿਨਾਂ ਪੁਛੇ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- (31) ਉਹ ਜੋ ਆਖਦੇ ਹਨ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।
- (32) ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਲਟ-ਪੁਲਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
- (33) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਤੇਜਸਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
- (34) ਉਹ ਹਰ ਤੱਥ ਦਾ ਦਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
- (35) ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਥਕਦੇ ।

ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨ ਦਾ ਸਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਰਿਹੰਤ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਨਣ ਤੇ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਸਰਵੱਗ, ਦੇਵਤਿਆਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਨਿਰਵਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਸਿੱਧ ਪੱਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ

ਜੈਨ ਧਰਮ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਰਵਾਨ ਜਾਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸਿਧ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਜਨਮ, ਜਰਾ, ਵਿਆਦੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਂ ਸਿੱਧ ਹੈ । ਸਿੱਧਾਂ ਵਾਰੇ ਹੋਰ ਆਗਮਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਫੇਰ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਜੋਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਇਥੇ ਵਰਨਣ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਜੈਨ ਧਰਮ ਵਿਚ ਹਰ ਆਤਮਾ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਲੱਗ ਸੱਤਾ ਹੈ । ਹਰ ਆਤਮਾ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪੱਦ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਰਿਹੰਤ ਦਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸਦੇ ਨੌਂ ਗੁਣ ਇਹ ਹਨ :—

- (1) ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ—ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਸਰਵੱਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
- (2) ਕੇਵਲ ਦਰਸ਼ਨ—ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
- (3) ਅਵੱਯਾਵਾਦ ਸੁਖ—ਉਹ ਅਨੰਤ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਦਨੀਆ ਕਰਮ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

- (4) ਅਕਸ਼ੈ ਸਥਿਤੀ—ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
- (5) ਸ਼ਾਯਕ ਸਮਿਕਤਵ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਿਕਤਵ ਨਾਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- (6) ਅਰੁਪਿਤਾ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਕਰਮ ਹਨ। ਜਦ ਕਰਮ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਲ ਭੋਗਨ ਲਈ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੀ ਜਰੂਰਤ ਹੈ।
- (7) ਅਗ੍ਰਹੁਲਘੁਤਾ—ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨਾ ਹਲਕੀ ਹੈ, ਨਾ ਭਾਰੀ, ਨਾ ਹੀ ਛੋਟੀ ਹੈ।
- (8) ਅਨੰਤ ਸ਼ਕਤੀ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਅਨੰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਧਨੀ ਹੈ।

ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਗੁਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਉਤਪਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :—

(1) ਮਤੀ ਗਿਆਨਾਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (2) ਸ਼ੁਰੂਤ ਗਿਆਨਾਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (3) ਅਵਧੀ ਗਿਆਨਾਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (4) ਮਨ ਪਰਿਆਏ ਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (5) ਕੇਵਲ ਗਿਆਨਾਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (6) ਚਕਸੂ ਦਰਸ਼ਨਾਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (7) ਅਚਕਸੂ ਦਰਸ਼ਨਾ ਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (8) ਅਵਧੀ ਦਰਸ਼ਨਾ ਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (9) ਕੇਵਲਾ ਦਰਸ਼ਨਾ ਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (10-14) ਨਿੰਦਰਾ, ਨਿਦਰਾ-ਨਿਦਰਾ; ਪ੍ਰਚਲਾ; ਪ੍ਰਚਲਾ-ਪ੍ਰਚਲਾ; ਅਤੇ ਸ਼ਤਿਯਕਾਰਨਧਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੀਦਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (15) ਸਾਤਾ ਵੇਦਨੀਆ ਕਰਮ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (16) ਅਸਾਤਾ ਵੇਦਨੀਆ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (17) ਦਰਸ਼ਨਾ ਵਰਤੀਆ ਮੋਹਨੀਆਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (18) ਚਾਰਿਤਰ ਮੋਹਨੀਆ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (19—22) ਨਾਰਕੀ, ਪਸੂ, ਮਨੁਖ ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (23-24) ਉੱਚੇ ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਗੌਤ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (25-26) ਸੁਭ ਨਾਉਂ ਅਤੇ ਅਸੁਭ ਨਾਉਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (27-31) ਦਾਨ ਅੰਤਰਾਏ; ਲਾਭ ਅੰਤਰਾਏ; ਭੋਗ ਅੰਤਰਾਏ (ਰੁਕਾਵਟ) ਉਪਭੋਗ ਅੰਤਰਾਏ ਅਤੇ ਵੀਰਜ ਅੰਤਰਾਏ ਦਾ ਖਾਤਮਾ।

ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ 31 ਗੁਣ ਹੋਰ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ :

(1-5) ਸੰਸਥਾਨ, ਪਰਿਮੰਡਲ, ਗੋਲ, ਤਿਕੋਨ, ਚਤੁਰਭੁਜ, ਆਯਤ ਆਦਿ ਅਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (6) ਪੰਜਰੰਗ (13) 5 ਰਸ (16) 2 ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ (25) 8 ਸਪਰਸ਼ (28) 3 ਵੇਦ (29) ਸ਼ਰੀਰ ਰਹਿਤ (30) ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ

(31) ਰੂਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ।¹

ਅਚਾਰੀਆ

ਨਵਕਾਰ ਮੰਤਰ ਵਿਚ ਤੀਸਰਾ ਨਮਸਕਾਰ ਅਚਾਰੀਆ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।
ਅਚਾਰੀਆ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ :—

ਜਿਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਆਚਰਣ ਮਰਿਆਦਾ ਪੂਰਵਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਅਚਾਰੀਆ ਹੈ । ਅਚਾਰੀਆ ਸਾਧੂ, ਸਾਧਵੀ, ਸ਼ਰਾਵਕ, ਸ਼ਰਾਵਿਕਾ ਰੂਪ ਸੰਘ ਦਾ ਨੇਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਸੰਘ ਦਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਸੰਘ ਦੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਾਰੇ ਆਖਰੀ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਦੀਖਿਆ ਅਤੇ ਚੋਮਾਸ਼ੇ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਗਲਤੀ ਹੋਣ ਤੇ ਸਾਧੂ, ਸਾਧਵੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਪੱਸਿਆ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਸੰਘ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਨੀਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਚਾਰੀਆ ਹੀ ਹੈ । ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਜਦ ਸਰਵੱਗ ਭਗਵਾਨ ਨਹੀਂ, ਅਚਾਰੀਆ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਘ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਅਚਾਰੀਆ ਬਨਣ ਲਈ 36 ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਮੱਤ ਭੇਦ ਹਨ ।

ਪਹਿਲੀ ਕਲਪਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਭੇਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

- (1) ਅਚਾਰ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ
- (2) ਸ਼ਰੁਤ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ
- (3) ਸ਼ਰੀਰ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ
- (4) ਬਚਨ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ
- (5) ਵਾਚਨਾ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ
- (6) ਮਤੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ
- (7) ਪ੍ਰਯੋਗਮਤੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ
- (8) ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਗਿਆ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ
- (33) ਅਚਾਰ
- (34) ਵਿਕਸ਼ੇਪਨਾ
- (35) ਸ਼ਰੁਤ
- (36) ਦੋਸ ਨਿਘਾਰਤਨ ।²

ਦੂਸਰੀ ਮਾਨਤਾ ਅਨੁਸਾਰ 36 ਗੁਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

- (1) ਗਿਆਨਾਚਾਰ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ
- (2) ਦਰਸਨਾਚਾਰ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ
- (3) ਚਰਿਤਰਾਚਾਰ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ
- (36) 12 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਪ ।

ਤੀਸਰੀ ਮਾਨਤਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

-
1. ਇਸ ਵਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੇ 36ਵੇਂ ਅਧਿਐਨ ਦੀਆਂ ਟਿਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ ।
 2. ਸ੍ਰੀ ਭੇਰੋਦਾਨ ਸੇਠੀਆ ਜੈਨ ਗਰੰਥ ਮਾਲਾ ਭਾਗ 7 ।

ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਪਦਾ, ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਥਿਤੀ ਕਲਪ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਪ, ਛੇ ਆਵਸ਼ਕ ਇਹ ਕੁਲ 36 ਗੁਣ ਮਿਥੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਅਚਾਰੀਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮੋਲਕ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ ਨੇ ਜੈਨ ਤੱਤਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਅਚਾਰੀਆ ਦੇ 36 ਗੁਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੱਸੇ ਹਨ :

5 ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਸੰਬਰ, 9 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਪਾਲਨ ਦਾ ਢੰਗ, 4 ਕਸ਼ਾਏ ਤੇ ਕਾਬੂ, 5 ਮਹਾਂਵਰਤ, 5 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਚਾਰ, 5 ਸਮਿਤੀਆਂ ਅਤੇ 5 ਗੁਪਤੀਆਂ ।

ਇਹ 36 ਗੁਣ ਅਚਾਰੀਆ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਆਖੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਉਪਾਧਿਆ

ਉਪਾਧਿਆ ਦਾ ਪੱਦ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ । ਉਸਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੰਘ ਦੇ ਸਾਧੂ, ਸਾਧਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਦੇਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ੰਕਾਵਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ।

ਉਪਾਧਿਆ ਪਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਉਪਾਧਿਆ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਉਪਾਧਿਆ ਸੰਘ ਦਾ ਸਿਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਉਪਾਧਿਆ ਦੇ 25 ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ :

(11) ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ, (12) ਉਪਾਗਾਂ ਦਾ ਜਾਨਕਾਰ + ਚਰਨ ਸਪਤਿਤੀ + ਕਰਨ ਸਪਤਿਤੀ ਇਹ 25 ਗੁਣ ਉਪਾਧਿਆ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਚਰਨਸਪਤਿਤੀ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ 70 ਬੋਲਾਂ ਦਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਚਰਨ ਸਪਤਿਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ 5 ਮਹਾਂਵਰਤ + 10 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਰਮ + 17 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਜਮ + 10 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵੈਯਾ-ਵਰਿਤਯ + 9 ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਪਾਲਨ ਦਾ ਢੰਗ + 3 ਰਤਨ (ਗਿਆਨ + ਦਰਸ਼ਨ + ਚਾਰਿਤਰ) + 12 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਪ + 4 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਸ਼ਾਏ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ।

ਕਰਣ ਸਪਤਿਤੀ—ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਜੋਂ 70 ਬੋਲਾਂ ਦਾ ਆਚਰਣ ਕਰਨਾ ਕਰਣ ਸਪਤਿਤੀ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ 4 ਪਿੰਡ ਵਿਸੁਧੀ + 5 ਸਮਿਤੀ

+12 ਭਾਵਨਾ+12 ਪ੍ਰਤਿਮਾ+5 ਇੰਦਰੀਆਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ+
25 ਪ੍ਰਤਿਲੇਖਣਾਂ+3 ਗੁਪਤੀ+ਅਭੀਰਕਹਿ ।

ਜੈਨ ਤਤਵ ਪ੍ਰਕਾਸ ਵਿਚ 25 ਗੁਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖੇ ਗਏ ਹਨ :

12 ਅੰਗ+1 ਕਰਨ ਸਤਰੀ ਚਰਨ ਸਤਰੀ 8 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਧਰਮ
ਪ੍ਰਭਾਵਨਾ (ਪ੍ਰਚਾਰ) 3 ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਯੋਗਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ ।

ਸਾਧੂ

ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਧੂ ਦੇ 27 ਗੁਣ ਆਖੇ ਗਏ ਹਨ :

5 ਮਹਾਂਵਰਤ 5 ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ 4 ਕਸ਼ਾਏ ਤੋਂ
ਪਰੇ ਰਹਿਣਾ 3 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਮਾਧਾਰਨਾ (ਮਨ, ਬਚਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ
ਧਰਮ ਵਿਚ ਲਗਾਉਣਾ) 3 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੱਚ (ਭਾਵ ਸੱਚ, ਕਰਨ
ਸੱਚ, ਯੋਗ ਸੱਚ) 3 ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਖਿਮਾ
ਵੈਰਾਗ ।

ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿਣਾ ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਨਾ ਡਰਨਾ । ਸ੍ਰੀ ਜੈਨ ਸਿਧਾਂਤ
ਬੋਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਇਹ ਗੁਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ :

5 ਮਹਾਂਵਰਤ ਰਾਤਰੀ ਭੋਜਨ ਦਾ ਤਿਆਗ 5 ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ
ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ 3 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੱਚ ਖਿਮਾ ਵੈਰਾਗ 3 ਪ੍ਰਕਾਰ
ਦੀ ਸਮਾਧਾਰਨਾ 6 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ (ਜਮੀਨ, ਪਾਣੀ,
ਅੱਗ, ਹਵਾ, ਬਨਾਸਪਤੀ ਤੇ ਹਿਲਣ ਚਲਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿਣ ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਸਮਭਾਵ ਰਖਣਾ=36 ।

ਜੈਨ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਤੀਰੰਥਕਰ

ਨਾਮ ਤੀਰੰਥਕਰ	ਜਨਮ ਸਥਾਨ	ਰਾਜਾ/ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ	ਰਾਣੀ/ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਂ	ਚਿੰਨ੍ਹ	ਨਿਰਵਾਨ
1. ਰਿਸ਼ਵਦੇਵ	ਵਿਨਿਤਾ ਨਗਰੀ	ਨਾਭੀ ਰਾਜਾ	ਮਰੂ ਦੇਵੀ	ਬਲਦ	ਅਸ਼ਟਾਪਦ ਪਰਵਤ
2. ਅਜੀਤ ਨਾਥ	ਵਿਨਿਤਾ ਨਗਰੀ	ਜਿਤਸ਼ਰਠੂ	ਵਿਜੈ ਦੇਵੀ	ਹਾਥੀ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
3. ਸੰਭਵ ਨਾਥ	ਸ਼ਰਾਵਸਤੀ	ਜਿਤ ਰਾਜਾ	ਸੈਨਾ ਦੇਵੀ	ਘੋੜਾ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
4. ਅਭੀਨੰਦਨ	ਅਯੋਧਿਆ	ਸੰਬਰ	ਸਿਧਾਰਥਾ	ਕਪਿ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
5. ਸੁਮਤੀ	ਅਯੋਧਿਆ	ਮੇਘਰਾਜਾ	ਮੰਗਲਾ	ਕਰੋਚ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
6. ਪਦਮ ਪ੍ਰਭ	ਕੋਸ਼ਾਂਬੀ	ਧਰ ਰਾਜਾ	ਸੁਸੀਮਾ	ਕਮਲ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
7. ਸੁਪਾਰਸ਼ਵ ਨਾਥ	ਵਾਰਾਨਸੀ	ਪ੍ਰਤਿਸਠ	ਪ੍ਰਿਥਵੀ	ਸਵਾਸਤਿਕ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
8. ਚੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ	ਚੰਦਰ ਨਗਰੀ	ਮਹਾਂਸੇਨ	ਲਕਸ਼ਮਨਾ	ਚੰਦਰਮਾ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
9. ਸੁਵਿਧੀਨਾਥ	ਕਾਕੰਦੀ	ਸੁਗਰੀਵ	ਰਾਮਾ	ਮਕਰ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
10. ਸ਼ੀਤਲ ਨਾਥ	ਭਦਿਲਪੁਰ	ਦ੍ਰਿੜਰਥ	ਨੰਦਾ	ਸ੍ਰੀ ਵਤਸ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
11. ਸ਼ਰਿਆਂਸ਼ ਨਾਥ	ਸਿੰਘਪੁਰ	ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਰਾਜਾ	ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇਵੀ	ਗੈਂਡਾ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
12. ਵਾਸੁਪੁਜਯ	ਚੰਪਾ ਨਗਰੀ	ਵਾਸੁਪੁਜ	ਜੈਆਰਾਣੀ	ਮੱਝ	ਚੰਪਾ
13. ਵਿਮਲ ਨਾਥ	ਕੰਪਿਲ ਪੁਰ	ਕ੍ਰਿਤਵਰਮਾ	ਸਿਆਮਾ ਦੇਵੀ	ਸੂਰ	ਚੰਪਾ

ਨਾਮ ਤੀਰਥੰਕਰ	ਜਨਮ ਸਥਾਨ	ਰਾਜਾ/ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ	ਰਾਣੀ/ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਂ	ਚਿੰਨ੍ਹ	ਨਿਰਵਾਨ
14. ਅਨੰਤ ਨਾਥ	ਅਯੋਧਿਆ	ਸਿੰਘਸੇਨ	ਸੁਯਸ਼ਾ	ਵਾਜ	ਚੰਪਾ
15. ਧਰਮ ਨਾਥ	ਰਤਨਪੁਰ	ਭਾਨੂੰ	ਸੁਵਰਤਾਦੇਵੀ	ਵਜ਼ਰ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
16. ਸਾਂਤੀ ਨਾਥ	ਹਸਤਨਾਪੁਰ	ਵਿਸ਼ਵ ਸੇਨ	ਅਚਰਾ ਦੇਵੀ	ਮਿਰਗ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
17. ਕੁੰਬੁ ਨਾਥ	ਹਸਤਨਾਪੁਰ	ਵੱਸੂ	ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ	ਬਕਰਾ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
18. ਅਰੁਨਾਥ	ਹਸਤਨਾਪੁਰ	ਸੁਦਰਸ਼ਨ	ਮਹਾਂ ਦੇਵੀ	ਸਵੈਮਤਕ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
19. ਮੱਲੀ ਨਾਥ	ਮਿਥਿਲਾ	ਕੁੰਭ ਰਾਜਾ	ਪ੍ਰਭਾਵਤੀ	ਕਲਸ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
20. ਮੁਨੀਸੁਵਰਤ	ਰਾਜਗ੍ਰਹਿ	ਸੁਮਿਤਰ	ਪਦਮਾਵਤੀ	ਕੱਛ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
21. ਨਮਿਨਾਥ	ਮਿਥਿਲਾ	ਵਿਜੈ	ਵਿਪਰਾ ਦੇਵੀ	ਕਮਲ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
22. ਨੇਮਨਾਥ	ਸ਼ੋਰਿਆਪੁਰ	ਸਮੁਦਰ ਵਿਜੈ	ਸ਼ਿਵਾ ਦੇਵੀ	ਸ਼ੰਖ	ਸ਼ਤਰੂਜਯਾ ਪਰਵਤ
23. ਪਾਰਸ਼ਵ ਨਾਥ	ਵਾਰਾਨਸੀ	ਅਸ਼ਵਸੇਨ	ਵਾਮਾਦੇਵੀ	ਨਾਗ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
24. ਮਹਾਂਵੀਰ ਸਵਾਮੀ	ਖਤਰੀ ਕੁੰਡ ਗ੍ਰਾਮ	ਸਿਧਾਰਥ	ਤ੍ਰਿਸ਼ਲਾ	ਸ਼ੇਰ	ਪਾਵਾਪੁਰੀ

*ਤੀਰਥੰਕਰ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਤੀਰਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਰਥਾਤ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤੀਰਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੀ ਆਤਮਾ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ-ਗਿਆਨ, ਕੇਵਲ-ਦਹਸ਼ਨ, 4 ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਗਿਆਨੀ ਤਾਂ ਇਕ ਯੁਗ ਵਿਚ ਕਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਤੀਰਥੰਕਰ 24 ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੀ ਮਾਤਾ 14 ਜਾਂ 16 ਸੁਪਨੇ ਵੇਖਦੀ ਹੈ। ਤੀਰਥੰਕਰ ਅਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤੱਪ ਤੇ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 20 ਗੱਲਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

- (1) ਅਰਿਹੰਤ ਦੀ ਭਗਤੀ (2) ਸਿਧ ਦੀ ਭਗਤੀ (3) ਭਾਸ਼ਨ ਦੀ ਭਗਤੀ (4) ਵਿਰਧ ਦੀ ਭਗਤੀ (5) ਵਿਰਧ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ (6) ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਭਗਤੀ (ਸੇਵਾ) (7) ਤਪੱਸਵੀ ਦੀ ਭਗਤੀ (ਸੇਵਾ) (8) ਗਿਆਨ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ (9) ਸਮਿਕਤਵ ਦਾ ਠੀਕ ਪਾਲਨਾ (10) ਗੁਣਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ (11) ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ 6 ਨਿੱਤ ਕਰਮ ਕਰਨਾ (12) ਸੀਲ ਤੇ ਵਰਤਾਂ ਦਾ ਠੀਕ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ (13) ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੀ ਵੈਰਾਗ ਭਾਵਨਾ (14) ਤੱਪ ਤੇ ਤਿਆਗ ਦਾ ਉੱਚਾ ਪਾਲਨ (15) ਸੰਘ ਦੇ ਭਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ (16) ਗਿਆਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ (17) ਵੀਤਰਾਗੀ ਖਚਨਾਂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣਾ (18) ਸੁਪਾਤਰ ਦਾਨ ਕਰਨਾ (19) ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਤਨ, ਮਨ-ਦਨ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣਾ ।

16 ਸੁਪਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

- (1) ਹਾਥੀ (2) ਬੈਲ (3) ਸ਼ੇਰ (4) ਲਛਮੀ (5) ਦੋ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ (6) ਚੰਦਰਮਾ (7) ਸੂਰਜ (8) ਘੜਾ (9) ਦੋ ਮੱਛੀਆਂ ਦਾ ਜੋੜਾ (10) ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰ (11) ਤਲਾ (12) ਸਿੰਘਾਸਨ (13) ਦੇਵ ਵਿਮਾਨ (14) ਨਾਗ ਵਿਮਾਨ (15) ਰਤਨ ਦਾ ਢੇਰ (16) ਧੂੰਏਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜਲਦੀ ਅੱਗ ।

12 ਚਕਰਵਰਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ

- (1) ਭਰਤ (2) ਸਗਲ (3) ਮਗਵਾ (4) ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ (5) ਸਾਂਤੀ ਨਾਥ (6) ਕੁੰਬੂ ਨਾਥ (7) ਅਰ ਨਾਥ (8) ਸੁਭਮ (9) ਪਦਮ (10) ਹਰੀਸ਼ੇਨ (11) ਜੈਸ਼ੇਨ (12) ਬ੍ਰਹਮਚੱਤ ।

9 ਬਲਦੇਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ

- (1) ਵਿਜੈ (2) ਅਚਲ (3) ਸੁਧਰਮ (4) ਜੁਪੁਭਵ (5) ਸੁਦਰਸਨ (6) ਨੰਦੀ (7) ਨੰਦੀ ਮਿਤਰ (8) ਰਾਮ (9) ਪਦਮ ।

9 ਪ੍ਰਤਿ ਵਾਸੁਦੇਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ

- (1) ਅਵਸਗਰੀ (2) ਤਾਰਕ (3) ਮੇਰਕ (4) ਮਧੂ ਕੋਟਭ (5) ਨਿਸ਼ਭੂ (6) ਬਲੀ (7) ਪ੍ਰਹਲਾਦ (8) ਰਾਵਨ (9) ਜਰਾਸੰਧ ।

9 ਵਾਸੁਦੇਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ

- (1) ਤ੍ਰਿਪਿਸਟ (2) ਦਿਪਿਸਟ (3) ਸਵੈਭੁੰ (4) ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ (5) ਪੁਰਸ਼ਸਿੰਹ (6) ਪੁਰਸ਼ ਪੁੰਡਰੀ (7) ਦਤ (8) ਨਰਾਇਣ (9) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੇ 11 ਗਨਧਰ (ਪ੍ਰਮੁਖ ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ) ਦੇ ਨਾਂ

- (1) ਇੰਦਰ ਭੂਤੀ (ਗੋਤਮ) (2) ਅਗਨੀ ਭੂਤੀ (3) ਵਾਯੂ ਭੂਤੀ (4) ਵਿਅੰਕਤ ਸਵਾਮੀ (5) ਸੁਧਰਮਾ ਸਵਾਮੀ (6) ਮੰਡਿਭ ਪੁਤਰ (7) ਮੋਰਿਆ ਪੁਤਰ (8) ਅੰਕਪਿਤ (9) ਅਚਲ ਭੂਤੀ (10) ਮੇਤਾਰਿਆ (11) ਪ੍ਰਭਾਸ ।

ਸਹਾਇਕ ਗਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਸ਼੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ

- (1) ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ—ਅਨੁਵਾਦਕ
ਅਚਾਰਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
- (2) ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ—ਪੂਜਯ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮੋਲਕ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
- (3) ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਟੀਕਾ—ਅਚਾਰਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਅਭੈ ਦੇਵ ਸੂਰੀ ।
- (4) ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ—(ਅਗਿਆਤਮ)
- (5) ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ—ਅਚਾਰਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਲਸੀ ।
- (6) ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ—ਡਾ: ਹਾਰਕਲੇ ।
- (7) ਸ਼੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਭਾਗ (1-3) ਲੇਖਕ : ਅਚਾਰਿਆ ਸਮਰਾਟ
ਪੂਜਯ ਸ਼੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ (ਜੈਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਮਾਲਾ ਲਾਹੌਰ)
1941 ।
- (8) ਸ਼੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਭਾਗ (1-2) ਵਾਚਨਾ ਪ੍ਰਮੁਖ ਅਚਾਰੀਆ
ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਸੰ: 2017 (ਜੈਨ ਸਵੇਤਾਂਵਰ ਤੇਰਾਂ ਪੰਥੀ ਮਹਾਂ ਸਭਾ
ਕਲਕੱਤਾ) ।
- (9) ਸ਼੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸਾਧਵੀ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦਨਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸਨਮਤੀ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਆਗਰਾ) 1972 ।
- (10) ਸ਼੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ (ਉਪੱਸਲਾ ਵਿਸ਼ਵਵਿਦਿਆਲੇ) ਸੰ: 1972
ਡਾ: ਸਰਪੇਟੀਅਰ ।
- (11) ਸ਼੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ (ਡਾ: ਹਰਮਨ ਜੈਕਵੀ) ਦੀ ਸੇਕਰੀਡ ਬੁਕ
ਆਫ਼ ਈਸਟ ਵਾਲੁਯਮ XLV (ਮੌਤੀ ਲਾਲ ਬਨਾਰਸੀ ਦਾਸ ਦਿੱਲੀ)
1973 ।
- (12) ਸ਼੍ਰੀ ਆਚਾਰਾਂਗ ਸੂਤਰ (1-2) ਅਨੁਵਾਦਕ ਅਚਾਰਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਆਤਮਾ
ਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ (ਅਚਾਰਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ
ਸਮਿਤੀ ਲੁਧਿਆਣਾ) ।

- (13) ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਤੀ ਸੁਤਰ (1-7) ਅਨੁਵਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਵੀਰ ਪੁਤਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
(ਸ੍ਰੀ ਸਾਧੂ ਮਾਰਗੀ ਜੈਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਰੱਖਿਅਕ ਸੰਘ ਸੈਲਾਨਾ) ।
- (14) ਸ੍ਰੀ ਸਥਾਨਾਂਗ ਸੁਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਕਨ੍ਹਇਆ ਲਾਲ ਜੀ 'ਕਮਲ'
ਮਹਾਰਾਜ (ਆਗਮ ਅਨੁਯੋਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਾਂਡਰਾਉ) 1972 ।
- (15) ਸ੍ਰੀ ਦਸ਼ਵੈਕਾਲਿਕ ਸੁਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ
ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ (ਜੈਨ ਸ਼ਾਸਤਰਮਾਲਾ ਲਾਹੌਰ) ।
- (16) ਸ੍ਰੀ ਗਿਆਤਾ ਧਰਮ ਕਥਾਂਗ ਸੁਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੋਭਾ ਚੰਦ ਭਾਰਿੱਲ
(ਸ੍ਰੀ ਤਿਰਲੋਕ ਰਤਨ ਸਥਾਨਕਵਾਸੀ ਜੈਨ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਬੋਰਡ ਪਾਥਰੜੀ)
1967 ।
- (17) ਸ੍ਰੀ ਸੁਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੁਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ: ਹਰਮਨ ਜੈਕੋਬੀ (ਮੌਤੀ
ਲਾਲ ਬਨਾਰਸੀ ਦਾਸ ਜੈਨ) 1767 ।
- (18) ਸ੍ਰੀ ਦਸ਼ਾਸਰੁਤ ਸਕੰਧ ਅਨੁਵਾਦਕ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ
ਮਹਾਰਾਜ (ਜੈਨ ਸ਼ਾਸਤਰਮਾਲਾ ਲਾਹੌਰ) ।
- (19) ਸ੍ਰੀ ਔਪਪਾਤਿਕ ਸੁਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਉਮੇਸ਼ ਮੁਨੀ ਜੀ 'ਅਣੂ' (ਸ੍ਰੀ
ਸਾਧੂ ਮਾਰਗੀ ਜੈਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਰੱਖਿਅਕ ਸੰਘ ਸੈਲਾਨਾ) ।
- (20) ਸ੍ਰੀ ਔਪਪਾਤਿਕ ਵਿਰਤੀ—ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਭੈਦੇਵ ਸੁਰੀ
ਆਗਮੋਦੇ ਸਮਿਤੀ ਬੰਬਈ ।
- (21) ਸ੍ਰੀ ਆਵੱਸ਼ਕ ਨਿਉਕਤੀ (ਆਗਮੋਦੇ ਸਮਿਤਿ ਬੰਬਈ ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ
ਭਦਰਵਾਹੂ) 1928 ।
- (22) ਸ੍ਰੀ ਆਵੱਸ਼ਕ ਭਾਸ਼ਯ (ਆਗਮੋਦੇ ਸਮਿਤੀ ਬੰਬਈ) ।
- (23) ਸ੍ਰੀ ਆਵੱਸ਼ਕ ਵਿਰਤੀ (ਆਗਮੋਦੇ ਸਮਿਤਿ ਬੰਬਈ) ਅਚਾਰਿਆ
ਮਲਯਗਿਰੀ ।
- (24) ਸ੍ਰੀ ਆਵੱਸ਼ਕ (ਵਿਰਤੀ ਆਗਮੋਦੇ ਸਮਿਤਿ ਬੰਬਈ) ਅਚਾਰਿਆ
ਹਰੀਭੱਦਰ ਸੂਰੀ ।
- (25) ਸ੍ਰੀ ਪਰਿਗਿਆਪਨ ਸੁਤਰ (ਆਗਮੋਦੇ ਸਮਿਤੀ ਬੰਬਈ) ।
- (26) ਸ੍ਰੀ ਨਿਰਯਥਾਲੀਕਾ ਸੁਤਰ (ਸ੍ਰੀ ਜੈਨ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਭਾ ਭਾਵਨਗਰ)
ਸੰ: 1990 ਲੇ: ਸ੍ਰੀ ਘਾਸੀ ਲਾਲ ਜੀ ।
- (27) ਸ੍ਰੀ ਕਲਪ ਸੁਤਰ ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਭੱਦਰਵਾਹੂ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਮੌਤੀ ਲਾਲ
ਬਨਾਰਸੀ ਦਾਸ ਦਿੱਲੀ), ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ: ਹਰਮਨ ਜੈਨੋਬੀ ।

- (28) ਸ੍ਰੀ ਕਲਪ ਸੁਤਰ ਐਂਡ ਨਵਤੱਤਵ ਅਨੁਵਾਦਕ ਜੇ. ਸਟੀਵਨਸਨ D.D
(ਭਾਰਤ-ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਰਸ) 1972 ।
- (29) ਸ੍ਰੀ ਸੱਮਵਾਯਾਗ ਸੁਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਕਨ੍ਹਈਆ ਲਾਲ ਜੀ 'ਕਮਲ'
(ਆਗਮ ਅਨੁਯੋਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦਿੱਲੀ) 1966 ।
- (30) ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਆਕਰਨ ਸੁਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮ ਚੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
(ਸਨਮਤਿ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਆਗਰਾ) ।
- (31) ਉਪਾਸ਼ਕ ਧਿਆਨ ਸੁਤਰ (ਭਾਰਤੀਆ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਕਾਸ਼ੀ)
ਅਚਾਰਿਆ ਸੋਮਦੇਵ ਸੂਰੀ ।
- (32) ਤਤਵਾਰਥ ਜੈਨ ਆਗਮ ਸਮਨਵਯ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ
ਮਹਾਰਾਜ (ਜੈਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਮਾਲਾ ਲਾਹੌਰ) 1946 ।
- (33) ਪਟਾਵਲੀ ਸਮੁਚਯ (ਚਾਰਿੱਤਰ ਸਮਾਰਕ ਗਰੰਥਮਾਲਾ) ।
- (34) ਪਦਮ ਪੁਰਾਣ (ਭਾਰਤੀਆ ਗਿਆਨ ਪੀਠ) 1958 ਲੇਖਕ
ਅਚਾਰਿਆ ਰਵੀਸ਼ੇਨ ।
- (35) ਮਹਾਪੁਰਾਣ (ਭਾਰਤੀਆ ਗਿਆਨ ਪੀਠ) ਸੰ: 1944 ਲੇਖਕ
ਜਿਨਸ਼ੇਨ ।
- (36) ਮੂਲਾਚਾਰ (ਜੈਨ ਗਰੰਥਮਾਲਾ ਸਮਿਤੀ) 1977 ਲੇਖਕ ਵਟੇਰਕਰ
ਅਚਾਰਿਆ ।
- (37) ਅਮਿਤਗਤੀ ਸ਼ਰਾਵਕਾਚਾਰ ਮੁਨੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਤਕਿਰਤੀ (ਜੈਨ ਗ੍ਰੰਥਮਾਲਾ
ਬੰਬਈ) ਸੰ: 1979 ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਅਮਿਤ ਗਤੀ ।
- (38) ਵਸੂਨੰਦੀ ਸ਼ਰਾਵਕਾਚਾਰ (ਭਾਰਤੀਆ ਗਿਆਨ ਪੀਠ) 1952
ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਵਾਸੂਨੰਦੀ ।
- (39) ਸ਼ਟ ਖੰਡ ਆਗਮ (ਸਿਤਾਵ ਰਾਏ ਲਖਮੀ ਚੰਦ) ।
- (40) ਤ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ ਸਲਾਕਾ ਚਾਰਿੱਤਰ (ਓਰਿਅੰਟਲ ਇੰਨਟੀਚਯੂਟ ਪੂਨਾ)
1931 ਲੇਖਕ ਹੇਮਚੰਦ ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ: ਐਚ ਐਸ. ਜਾਨਸਨ ।
- (41) ਸ਼ਟ ਦਰਸ਼ਨ ਸਮੁਚਯ (ਭਾਰਤੀਆ ਗਿਆਨ ਪੀਠ) ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ
ਹਰੀਭੱਦਰ ਸੂਰੀ ।
- (42) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੇ ਉੱਤਰ ਭਾਗ 2 ਲੇਖਕ ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ
ਜੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਮਿਤੀ ਲੁਧਿਆਣਾ) ।

- (43) ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਕੇ ਪਾਂਚ ਸਿਧਾਂਤ (ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਮਿਤੀ ਲੁਧਿਆਣਾ) ਲੇਖਕ ਸ੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ ਜੀ ।
- (44) ਗਿਆਨ ਕਾ ਅਮਰਿਤ (ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੈਨ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲ ਦਿਲੀ) ਲੇਖਕ ਸ੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ ਜੀ ।
- (45) ਜੈਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਪੀਕਾ (ਆਦਰਸ਼ ਸਾਹਿਤ ਸੰਘ ਚੂਰ) ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਤੁਲਸੀ ।
- (46) ਮਨੋਨੁਸ਼ਾਸਨਮ (ਆਦਰਸ਼ ਸਾਹਿਤ ਸੰਘ ਚੂਰ) ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਤੁਲਸੀ ।
- (47) ਤੁਮ ਅਨੰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇ ਸਰੋਤ ਹੋ (ਭਾਰਤੀਯ ਗਿਆਨ ਪੀਠ) ਲੇਖਕ ਮੁਨੀ ਸ੍ਰੀ ਨੱਥਮੱਲ ।
- (48) ਚਿੰਤਨ ਕੀ ਮਨੋਭੂਮੀ (ਸਨਮਤਿ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਆਗਰਾ) ਲੇਖਕ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ।
- (49) ਅਹਿੰਸਾ ਦਰਸ਼ਨ (ਸਨਮਤਿ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਆਗਰਾ) ਲੇਖਕ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ।
- (50) ਸਤਯ ਦਰਸ਼ਨ ਸਨਮਤਿ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਆਗਰਾ ਲੇਖਕ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ।
- (51) ਅਸਤੇਯ ਦਰਸ਼ਨ (ਸਨਮਤਿ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਆਗਰਾ) ਲੇਖਕ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ।
- (52) ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਦਰਸ਼ਨ (ਸਨਮਤਿ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਆਗਰਾ) ਲੇਖਕ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ।
- (53) ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਸੁਗਮ ਮਾਲਾ ਭਾਗ 1-12 (ਹਜਾਰੀ ਮੱਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ) ਲੇਖਕ ਮਧੂਕਰ ਮੁਨੀ ।
- (54) ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਕਾ ਬ੍ਰਿਹਦ ਇਤਿਹਾਸ ਭਾਗ 1-6 (ਪਾਰਸ਼ ਨਾਥ ਜੈਨ ਆਸ਼ਰਮ ਬਨਾਰਸ) ।
- (55) ਜੈਨ ਧਰਮ ਕਾ ਇਤਿਹਾਸ ਭਾਗ 1-2 (ਜੈਨ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਮਿਤੀ) ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਹਸਤੀ ਮੱਲ ਜੀ ।
- (56) ਜੈਨ ਧਰਮ ਕਾ ਇਤਿਹਾਸ (ਸਬਯਕ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸੰਸਥਾ ਕਲਕੱਤਾ) ਲੇਖਕ ਮੁਨੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੁਮਾਰ ਜੀ ।
- (57) ਜੈਨ ਧਰਮ (ਸ੍ਰੀ ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀਆ ਸਥਾਨਕਵਾਸੀ ਜੈਨ ਕਾਨ-

- ਫਰੰਸ ਦਿੱਲੀ) ਲੇਖਕ ਸ੍ਰੀ ਮੁਨੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੁਮਾਰ ।
- (58) ਜੈਨ ਸਿਧਾਂਤ ਬੋਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਭਾਗ 1-8 (ਭੈਰੋਦਾਨ ਸੇਠੀਆ) ।
- (59) ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਧਰਮ-ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਫੂਲਚੰਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸਮਰਿਤੀ ਗਰੰਥ

- (60) ਮੁਨੀ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ਾਰੀ ਮੱਲ ਸਮਰਿਤੀ ਗ੍ਰੰਥ ।
- (61) ਗੁਰੂਦੇਵ ਰਤਨ ਅਭਿਨੰਦਨ ਗ੍ਰੰਥ ।
- (62) ਅਚਾਰਿਆ ਤੁਲਸੀ ਅਭਿਨੰਦਨ ਗ੍ਰੰਥ ।
- (63) ਮਰੁਧਰ ਕੇਸਰੀ ਅਭਿਨੰਦਨ ਗ੍ਰੰਥ ।
- (64) ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਸਿਮਰਿਤੀ ਗ੍ਰੰਥ ।
- (65) ਅਚਾਰਿਆ ਵਿਜੈ ਨੰਦ ਸਿਮਰਿਤੀ ਗ੍ਰੰਥ ।
- (66) ਅਚਾਰਿਆ ਆਨੰਦ ਰਿਸ਼ੀ ।
- (67) ਸ੍ਰੀ ਤਿਰਲੋਕ ਰਿਸ਼ੀ ਸਿਮਰਿਤੀ ਗ੍ਰੰਥ ।

ਅਭਿਨੰਦਨ ਗਰੰਥ

- (68) ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਂਵੀਰ ਜੈਨ ਵਿਦਿਆਲੇ ਸਵਰਨ ਮਹੋਤਸਵ ਗ੍ਰੰਥ ।
- (69) ਹੁਕਮ ਚੰਦ ਅਭਿਨੰਦਨ ਗ੍ਰੰਥ ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਗਰੰਥ

- (70) i) ਰਿਗਵੇਦ ਤੇ ii) ਅਥਰਵ ਵੇਦ (ਸਵਾਧਿਆਏ ਮੰਡਲ ਪਾਰਡੀ) ।
- (71) ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੌਰਖਪੁਰ ।
- (72) ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੌਰਖਪੁਰ ।
- (73) ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਪੁਰਾਣ ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੌਰਖਪੁਰ ।
- (74) ਸ੍ਰੀਮਦ ਭਾਗਵਤ ਗੀਤਾ ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੌਰਖਪੁਰ ।
- (75) ਮੁੰਡਕਪੋਨਿਸਥ ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੌਰਖਪੁਰ ।
- (76) ਸਵੇਤਾ ਉਪਨਿਸਥ ਸ਼ੰਕਰਭਾਸ਼ਯ ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੌਰਖਪੁਰ ।
- (77) ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੌਰਖਪੁਰ ।
- (78) ਪਤਿਜਲ ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪ੍ਰਦੀਪ ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੌਰਖਪੁਰ ।
- (79) ਸਾਖਯ ਕਾਮੋਦੀ ।
- (80) ਸਿਵ ਸਵਰਉਦੈ ਟੀਕਾ ।

- (81) ਮਨੁ ਸਿਮਰਿਤੀ ਸਵਾਮੀ ਪ੍ਰੈਸ ਮੋਰਠ ਸੰ: 1912 ਪੰਡਤ ਤੁਲਸੀ ਰਾਮ ਸਵਾਮੀ ।
- (82) i) ਵਾਯੂ ਪੁਰਾਣ ii) ਮਤਸਯ ਪੁਰਾਣ iii) ਬ੍ਰਹਮਾ ਪੁਰਾਣ
iv) ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਮਨਸੁਖ ਰਾਏ ਕਲਕੱਤਾ (1959-62)
- (83) ਈਸ਼ ਆਦਿ ਨੌਂ ਉਪਨਿਸਦ (ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੋਰਖਪੁਰ)
- (84) ਹਨੁਮਾਨ ਛਾਟਕ ।
- (85) ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ (ਮਨਸੁਖ ਰਾਏ ਮੋਰ ਕਲਕੱਤਾ 1960) ।
- (86) ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਇਨ (ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੋਰਖਪੁਰ) ।

ਬੁਧ ਧਰਮ ਦੇ ਗਰੰਥ

- (87) ਅਗੁਤਰ ਨਿਕਾਏ ਕੀ ਅੱਠ ਕਥਾ ।
- (88) ਦੀਰਘ ਨਿਕਾਏ (ਮਹਾਬੋਧੀ ਸਭਾ ਬਨਾਰਸ) ਸੰ: 1936 ਰਾਹੁਲ ਸਕਿੰਤ ਆਯਨ ।
- (89) ਧਮ ਪੱਦ (ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ) ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ: ਐਲ. ਐਮ. ਜੋਸ਼ੀ ਤੇ ਸ਼ਾਰਦਾ ਗਾਂਧੀ ।
- (90) ਜਾਤਕ ਭਾਗ 1—5 (ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤ ਸਮੇਲਨ ਪ੍ਰਯਾਗ) ਸੰ: 2008 ਅਨੁਵਾਦਕ ਭਦੰਤ ਆਨੰਦ ਕੋਮਲਾਯਨ ।
- (91) ਵਿਨੈ ਪਿਟਕ (ਮਹਾਬੋਧੀ ਸਭਾ ਸਾਰਨਾਥ) ।
- (92) ਸੁਤਨਿਪਾਤ (ਮਹਾਬੋਧੀ ਸਭਾ ਸਾਰਨਾਥ) ਸੰ: ਭਿਖੂ ਧਰਮ ਰਤਨ ।
- (93) ਬੇਰੀ ਗਾਥਾ (ਮਹਾਬੋਧੀ ਸਭਾ) ਅਨੁਵਾਦਕ ਰਾਹੁਲ ਆਕੂਤ ਆਯਨ ।
- (94) ਦਿਵਯਾ ਦਾਨ (ਮਿਥਿਲਾ ਵਿਦਿਆ ਪੀਠ ਦਰਭੰਗਾ ਹੋਰ) ।
- (95) ਬਾਈਵਲ (ਭਾਰਤ, ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਬਾਈਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ) ।

ਪਤਿਕਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ

- (96) ਜੈਨ ਭਾਰਤੀ ਕਲਕੱਤਾ ।
- (97) ਜੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿੱਲੀ ।
- (98) ਜੈਨ ਜਨਰਲ ਅੰਕ ਕਲਕੱਤਾ ।
- (99) ਸ਼੍ਰਮਣ ਬਨਾਰਸ ।
- (100) ਸੁਧਰਮਾ ਪਾਥੜੀ ।
- (101) ਵੱਲਭ ਸੰਦੇਸ਼ ਜੈਪੁਰ ।
- (102) ਜਿਨਬਾਨੀ ਜੈਪੁਰ ।

- (103) ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਭਾਰਤੀ ਆਗਰਾ ।
 (104) ਆਤਮ ਰਸਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ।
 (105) ਵੀਰ ਪਰੀਨਿਰਵਾਨ ਦਿੱਲੀ ।
 (106) ਧਰਮਯੁਗ ਬੰਬਈ ।
 (107) ਦੀ ਇਲਸਟਰਡ ਵੀਕਲੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬੰਬਈ ।
 (108) ਨਵਭਾਰਤ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਿੱਲੀ ।
 (109) ਜਾਹਨਵੀ ਦਿਲੀ ।
 (110) ਤੀਰਥੰਕਰ (ਹਿੰਦੀ) ਇੰਦੌਰ ।
 (111) ਤੀਰਥੰਕਰ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ) ਇੰਦੌਰ ।
 (112) ਸਨਮਤਿ ਇੰਦੌਰ ।

ਕੋਸ਼

- (113) ਜਿਨੇਂਦਰ ਸਿਧਾਂਤ ਕੋਸ਼ ਲੇਖਕ ਜਿਨੇਂਦਰ ਵਰਨੀ (ਭਾਰਤੀ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਦਿੱਲੀ) (1-4) ।
 (114) ਅਰਧ ਮਾਗਧੀ ਕੋਸ਼ (ਸ਼ਤਾਵਧਨੀ ਸ੍ਰੀ ਰਤਨ ਦੰਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀ ਸਥਾਨਕ ਵਾਸੀ ਜੈਨ ਕਾਨਫਰੰਸ ਬੰਬਈ ।
 (115) ਅਭਿਧਾਨ ਰਾਜੇਂਦਰ ਕੋਸ਼ ।
 (116) ਵੈਦਿਕ ਕੋਸ਼ ।

ਹੋਰ ਗਰੰਥ

- (117) ਭਾਰਤੀਆ ਇਤਿਹਾਸ ਕੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ (ਹਿੰਦੀ ਗਰੰਥ ਰਤਨਾਕਰ ਬੰਬਈ)
 (118) ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਮੇਂ ਜਾਤੀ ਭੇਦ (ਸ਼ਿਤੀ ਮੋਹਨ) ।
 (119) ਭਾਰਤੀਆ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਔਰ ਅਹਿੰਸਾ (ਧਰਮਾਨੰਦ ਕੋਸ਼ਾਂਬੀ) ।
 (120) ਹਿੰਦੂ ਸਭਿਅਤਾ (ਪ੍ਰੋ: ਰਾਧਾ ਕੁਮਦ ਮੁਕਰਜੀ) ।
 (121) ਵੈਦਿਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕਾ ਵਿਕਾਸ ।